

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Samhällskunskap

”Samma gamla trasor”

*Gymnasieungdomars tankar kring konsumtion, identitet och
inkludering/exkludering i skolan*

Examensarbete i samhällskunskap

VT14

Karin Bergsten

Handledare: Mattias Wahlström

Uppsatsens längd i antal ord: 8264

ABSTRACT

Titel: ”Samma gamla trasor” *Gymnasieungdomars tankar kring konsumtion, identitet och inkludering/exkludering i skolan*

Författare: Karin Bergsten

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: VT 2014

Handledare: Mattias Wahlström

Bakgrund: Tyngdpunkten har gått från produktion till konsumtion i det svenska samhället. Hur har detta påverkat oss som människor och interaktiva varelser? På många sätt tycks vi använda konsumtion som ett sätt att markera identitet och grupptillhörighet. Vi använder yttre attribut för att betona de delar av identiteten vi sätter främst. Genom att göra detta särskiljer vi oss också från varandra och skapar på så vis grupper i samhället.

Syfte: Syftet med studien är att få kunskap om hur gymnasieungdomar själva ser på och förhåller sig till konsumtion, och vilka eventuella effekter det kan ha för inkludering och exkludering i skolan.

Metod: Studien är baserad på kvalitativa intervjuer. Intervjupersonerna består av tre pojkar och tre flickor som alla, vid intervjutillfällena, gick sitt sista år på naturvetenskaplig eller teknisk linje på gymnasiet.

Resultat: De svar som ungdomarna gav bekräftade till viss del de teorier om det föränderliga konsumtionssamhället som lyfts i studien. Ungdomarna betraktade ofta sin shopping som något lustbetonat, och det fanns ett tydligt drag av att vilja förnya sig kontinuerligt för att undvika en känsla av att känna sig uppdaterad, samt för att testa på olika stilar. De egna skolorna uppfattade de som accepterande och avslappnade, men ansåg att det på andra skolor fanns ett starkare tryck på eleverna att följa majoritetstrender. Trots en accepterande kultur på de egna skolorna lyftes ändå tankar och åsikter om att den som avviker från normen behöver ha ett starkt subjekt och ett gott självförtroende för att klara av detta. En sådan person bör vara beredd på kommentarer och blickar från omgivningen.

Sökord: Konsumtion, identitet, inkludering, exkludering, skola

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Introduktion.....	4
1.2 Tidigare forskning.....	4
1.3 Problemformulering och syfte.....	6
1.4 Teoretiska utgångspunkter.....	7
1.4.1 Konsumtion och samhället.....	7
1.4.2 Social exkludering och inkludering i skolans värld.....	10
1.5 Metod.....	11
1.5.1 Metodval.....	11
1.5.2 Tillvägagångssätt.....	13
1.5.3 Etiska hänsynstaganden.....	14
2. Resultat.....	15
2.1 Vilken betydelse lägger ungdomarna i sin egen konsumtion och hur används den som identitetsmarkör?.....	15
2.1.1 Vad är shopping?.....	15
2.1.2 Är det viktigt?.....	15
2.1.3 De bra och de dåliga köpen.....	17
2.1.4 Varför vill man ha vissa grejer?.....	18
2.2 Vilka effekter upplever/tror ungdomarna att konsumtion får för inkludering och exkludering i skolan?.....	19
2.2.1 Den egna skolan.....	19
2.2.2 Kan man ha på sig vad som helst?.....	20
2.2.3 Skolan och den ouppdaterade.....	22
3. Slutsatser.....	23
3.1 Betydelse för lärarprofessionen.....	25
Referenser.....	27
Bilagor.....	28

1. Inledning

1.1 Introduktion

För ett sekel sedan levde svensken i ett samhälle präglad av den industriella revolutionen. Dess innevånare ägnade sig till stor del åt produktion. Idag har det svenska samhället förändrats och ser annorlunda ut. Tyngdpunkten har gått från produktion till konsumtion. Hur har detta påverkat oss som människor och interaktiva varelser? Sociologen Zygmunt Bauman menar att vi använder konsumtionen på flera sätt idag; för att få tillgång till en nystart i livet, bli lyckliga, marknadsföra oss själva och skapa vår identitet (Bauman 2007).

Få grupper i samhället är väl så upptagna av identitetsprocesser som barn och ungdomar i skolålder. Att befinna sig i skolans värld i egenskap av lärare eller elev innebär att ständigt vara inblandad i grupprocesser, men också att hantera dessa på ett bra sätt så att alla kan känna tillhörighet och ta del av den undervisning som sker. Syftet med studien är därför att se hur ungdomars förhållande till konsumtion ser ut, och vad det kan få för påverkan på inkludering och exkludering i skolan.

1.2 Tidigare forskning

Det går att urskilja tre olika forskningsområden som är aktuella för min undersökning; forskning kring konsumtion, identitet och social exkludering och inkludering. De olika forskningsområdena berör ibland varandra, och ibland inte, beroende på vilka perspektiv och discipliner man väljer att betrakta ämnena ur.

Konsumtion kan och har diskuterats på olika sätt. I vissa fall handlar det om undersökningar kring hur konsumtionens utveckling och historia har sett ut.

Konsumtion som den idag sker i väst, där många betraktar det som en rättighet och självklart att konsumera utöver enbart det nödvändiga, tycks främst ha vuxit fram under 1900-talet, i och med industrialiseringen, då vi gått från producenter till konsumenter.

Konsumtion har studerats på olika vis. Inom ekonomi - och psykologiforskning har man ofta sett på hur konsumentbeteende ser ut och intresserat sig för vilka

underliggande regler som styr och påverkar vårt konsumtionsbeteende. Utifrån ett sociohistoriskt perspektiv fokuserar man istället på var dessa beteenderegler kommer från. Begrepp som klass, kön och etnicitet som analysredskap finner vi här och tar ett steg ifrån subjektet för att istället se på hur övergripande strukturer i samhället kan påverka. (Östberg & Kaijser 2010: 38, 44-45) Utifrån detta synsätt fostras vi in i en viss konsumtionskultur beroende på vår bakgrund. Det är då bakgrunden som påverkar och ligger till grund för hur vårt konsumtionsbeteende sedan kommer att se ut(Konsumtionsverket 2011: 38-41)

Under de senaste årtiondena har forskningen kring konsumtion ökat och blivit bredare. Forskare intresserar sig för hur vi modellerar med varornas betydelse beroende på det kulturella sammanhanget. Områdets utökade omfattning har även lett till att mer forskning bedrivs kring konsumtionens roll för identitet och hur vi genom materiella ting skapar oss själva.

Inom konsumtionskulturteorin betraktar man konsumtionen som en social aktivitet med symboliska värden och ser valet att konsumera ur en sekvensmodell där behov och begär samspelar. Behovet kan antingen vara verkligt eller så upplever man sig se en ny ideal situation som man önskar att uppnå genom konsumtion av en ny vara (Östberg & Kaijser 2010: 38-39).

En rapport från Konsumentverket(2011) tar upp *konsumism* och ser ett behov av ökad forskning kring detta. Begreppet *konsumism* kan förklaras i relation till begreppet *konsumtion*. Konsumtion är enligt vissa den vardagliga och nödvändiga shoppingen där vi köper basvaror som vi behöver för att överleva och leva drägliga liv.

Konsumism innebär då istället den lust - och begärsbetonade shoppingen som fungerar som en nöjesaktivitet i vardagen. Användningen av de båda begreppen som förklarar ovan tycks vara omdebatterad och det är inte en klar skiljelinje dem emellan. Hur pass utspridd shopping som nöjesaktivitet är i vårt samhälle är, är därför svårt att säkert säga, även om den tydligt ökat.

Det finns forskning som visar på att ungdomar använder konsumtion som medel för att uttrycka smak, grupptillhörighet och identitet på ett symboliskt vis. Det tycks dock finnas ett behov av att öka mängden empiri och kunskap kring hur stark påverkan ungdomarnas bakgrund, till exempel genus och etnicitet, har på konsumtionen(Ekström 2011: 45-49).

Konsumentverkets rapport behandlar även familjelivet och konsumtionen och hur fattiga familjer kan uppleva en press att konsumera för att vinna social acceptans i samhället. Att inte lyckas med det kan leda till skamkänslor och en känsla av bristande tillhörighet. I rapporten efterfrågas ytterligare forskning kring konsumtionens roll för människors känsla av exkludering och inkludering vilket är ett avstamp för mitt eget arbete(Ekström 2011: 63-65).

1.3 Problemformulering och syfte

Jag är intresserad av konsumtion och dess effekter på inkludering och exkludering i skolans värld. Konsumtion har blivit en stark identitetsmarkör i det svenska samhället. Detta kan vi inte minst se på all den reklam som möter oss när vi rör oss i samhället. Jag förväntar mig att konsumtion även kan vara viktigt för ungdomar som en identitetsmarkör och att detta påverkar deras roller i sociala sammanhang. Då skolan är en arena där man i unga år tillbringar den mesta av sin tid är det intressant att se vad effekterna av konsumtion kan få där, i detta fall i termer av inkludering och exkludering. I takt med att det samhälle vi lever i blir allt mer köpkraftigt och fokuserat på yttre attribut(en slags marknadsföring av sig själv) är det intressant att se om det påverkar eleverna. Det är även intressant ur ett lärarperspektiv då det är bra och användbart att ha kunskap om bakomliggande faktorer kring utanförskap, och hur konsumtion kan ha en eventuell koppling och påverkan till detta, samt att se betydelsen av yttre attribut för ungdomarnas identitetsskapande.

Syfte

Syftet med min uppsats är att undersöka hur ungdomar i gymnasieålder själva ser på konsumtion och hur de uppfattar dess effekter på sociala sammanhang, främst i skolan.

Frågeställningar

- Vilken betydelse lägger ungdomarna i sin egen konsumtion och hur används den som identitetsmarkör?
- Vilka effekter upplever/tror ungdomarna att konsumtion får för inkludering och exkludering i skolan?

1.4 Teori

1.4.1 Konsumtionen och samhället

Zigmund Baumans(2007) tankar kring konsumtion kan beskrivas utifrån att vi i västvärlden har gått från ett produktionssamhälle till ett konsumtionssamhälle. Då produktionssamhället byggde på ett mer långsiktigt tänk där planering och omhändertagande av befintliga ägodelar värdesattes, blir konsumtionssamhället en motsats till detta. Bauman härleder fenomenet i den senare typen av samhälle till en förändrad tidsuppfattning, från en långsiktig till en mer kortsiktig sådan. Den kortsiktiga tidsuppfattningen, menar han, innehåller ständiga löften till individen om potentiella nystarter i livet och vardagen. I varje nytt köp finns det oförstörda löftet om framgång och lycka, en inneboende möjlighet till en ny ”big bang”, stunden då allt börjar om på nytt.(Bauman 2007: 44-45)

Bauman menar att konsumtionssamhället ofta hävdar sig erbjuda omedelbar lycka till ett fördelaktigt pris och en illusion om att konsumtion och stark köpkraft leder till ökad lycka. Detta är enligt Bauman i stort sett omätbart och vi kan inte säga att konsumtionssamhället gör människor lyckligare än vad en annan typ av samhälle kan tänkas göra. Snarare har det visat sig att lyckan inte tycks öka efter det att vi mättar de basala behoven i livet, med andra ord ökar inte lyckan i takt med att vi kan konsumera ”onödiga” varor. Däremot kan man se och ana att graden av stress, dåligt självförtroende, ambivalens inför valen och kraven på att passa in i samhället och vara ”rätt” ökar i ett konsumtionsbaserat samhälle (ibid: 51-56).

Vi tycks också konsumera på ett sådant sätt att vi både vill smälta in och sticka ut. Konsumtion som syftar till en likriktning hjälper oss att ingå i samhället på ett smärtfritt vis, men vi försöker samtidigt särskilja oss för att visa på vår unika identitet

i gruppen. I denna nya typ av samhälle blir konsumtionen en nödvändighet för att skapa sitt subjekt och fungerar som ett sätt att "bli någon", och det är på detta vis vi då "marknadsför" oss själva i samhället.

Det har också skett en förskjutning från ett gruppbetonat till ett mer individbaserat samhälle där den enskilde till viss del är fri att skapa sin egen identitet (Ekström 2011: 53,55,88).

Enligt Bauman fungerar konsumtionssamhället och marknaden på ett sådant sätt att vi efter ett tag tröttnar på det vi köpt. Vi upplever oss även emellanåt ha "köpt fel" saker. Denna upplevelse av fel inköp behöver inte handla om att varorna egentligen är omöjliga att använda eller utslitna, utan på att föränderligheten i trenderna är så snabba att vi upplever att varan inte längre fungerar med vårt subjekt.

Konsumtionssamhället har därför ett drag av flyktighet. Ur marknadens perspektiv blir konsumenten ett objekt för konsumtionen, trots att vi ständigt upplever oss som subjekt i denna handling.

För att hålla konsumtionssamhället vid liv krävs att det är bedrägligt i sin karaktär. Varorna vi köper, vilka lovar oss lycka, måste med nödvändighet göra oss besvikna och inte mätta behovet av tillfredställelse. Endast på detta sätt kan konsumtionssamhället gå runt. Det behöver att vi åter ger oss ut i butikerna för att införskaffa den nya varan som ska göra oss till bättre och mer hela människor. De varor vi köpt förlorar därför successivt sitt värde och sin funktion för oss, exempelvis som identitetsmarkörer, allteftersom marknaden "snackar ner" dem och tvingar oss ut på nästa jakt. Trenden som rådde för ett halvår sedan är plötsligt förlegad, och tvingar oss att införskaffa den nya trendens attribut för att vi ska återfå känslan av värde. Konsumtionssamhället skapar ett missnöje som det sedan själv använder för att reproducera sin starka existens. Konsumtionssamhället *kräver* därför ständigt nystarter i livet då den senaste starten plötsligt ter sig misslyckad och ofullständig. En långsiktig "planering" av identiteten blir därför inte lika lockande och funktionell utan istället vänder vi oss till butikerna om igen för att förnya, testa, eller finna en ny identitet (Bauman 2007: 28,56-61 ; Johansson 2006:37).

Enligt Bauman blir konsumtionen ett krav för att vara en önskvärd och fullvärdig medlem av samhället. Konsumtionsprojektet blir ett projekt som var och en måste sköta individuellt. Om man inte lyckas med detta får man vara beredd på en

stigmatiserad roll i samhället och en känsla av otillräcklighet och skam.

Misslyckanden i livet blir därför också till på grund av en bristande individuell prestation och man bortser lätt från eventuella yttre omständigheter. Genom att konsumera lägger man därför, ur detta perspektiv, samtidigt ned tid på att bli accepterad i sociala sammanhang (ibid:62-66).

Att bara ha blivit född och vara till utan att ”producera” sig och konsumera sig till att bli sitt bästa jag blir sammankopplat med skam och det skapar en rädsla för individen att inte passa in i samhället (ibid:70-71).

En underökning gjord i USA (Kleine, Kleine, Kernan. 1993) tar upp det mångfacetterade i identitetsbyggandet och hur det påverkar konsumtion. Hur vi konsumerar för att skapa oss själva och vår identitet kan kopplas samman med de roller vi blir tillskriva och tillskriver oss själva i samhället. Vi innehar flera sociala roller och hur vi beter oss ligger ofta nära den norm som råder inom den aktuella rollen. Vi lägger olika stor vikt och betoning på rollerna men sammantaget kan de sägas utgöra vår identitet. De olika rollerna genererar identitetsrelaterade ägodelar. Vilken identitet som sätts främst tycks bero på sociala kontakter och vi stärker de identiteter som får oss att må bra. Det tycks också vara så att ju högre upp i hierarkin som rollen befinner sig, desto högre antal aktuella ägodelar ser vi till att äga. Ägodelarnas frekvens är också beroende av vilket bemötande de får i sociala sammanhang och om det bidrar till att stärka självkänslan. Ju fler ägodelar vi har som berör identiteten desto säkrare är vi i just den rollen (ibid: 222-225).

Sociologen Kemper menar, ur ett emotionssociologiskt perspektiv, att då vi upplever att vi förlorar status i ett sammanhang kan känslor av skam och nedstämdhet väckas. Skamkänslan väcks då vi upplever att förlusten beror på oss själva, att den är vårt eget fel. Detta kan kopplas samman med Baumans teorier om konsumtionssamhällets starka individualisering där var och en på många sätt förväntas vara sin egen lyckas smed (Dahlgren & Starrin 2004:24). Sighard Neckel är inne på samma spår då han menar att det individualiserade samhället förväntar sig en självständighet hos dess medborgare och skammen blir där en negativ markör för rädslan och risken att förlora i status. Att erkänna skammen och därmed statusförlusten blir då samtidigt ett tecken på underlägsenhet i förhållande till andra människor i samhället (ibid:25-26)

Simmel analyserar det varierande klädmodet som en slags lösning på människors behov av förändring och dess krock med rädslan och risken för skamkänslor om de utmärker sig från gruppen. När modet förändras sker det på ett sådant sätt att det möjliggör för individen att ändra stil, men ändå inte riskera att sticka ut alltför mycket, då förändringar i modeideal samtidigt sker som en kollektiv händelse i samhället (ibid:84)

1.4.2 Social exkludering och inkludering i skolans värld

Vikten av att tillhöra en grupp handlar även den sociala identitetsteorin om (Thornberg, 2013:135). Denna teori menar att individen skapar sin identitet genom tillhörandet av en eller flera grupper och på detta vis knyter an till samhället. Hur starkt man knyter an till gruppen påverkar också hur viktig den aktuella identiteten hos denna upplevs av individen. Vidare menar teorin att vi även skapar gruppgemenskapen genom att jämföra oss med andra grupper. Inom den egna gruppen tenderar man därför att förhöja värden hos dess medlemmar som ur gruppens synvinkel ses som positiva, och på samma sätt fördöma egenskaper och värden hos andra, ”konkurrerande”, grupper som dessa anses besitta. På detta sätt kategoriserar individen grupperna som ”in-grupper” och ”ut-grupper”, där in-gruppen utgör den man själv känner tillhörighet till. På detta sätt kan gruppen och individen behålla den positiva självkänsla som kommer av medlemskapet i gruppen. In-gruppen ”kräver” därför ofta samtidigt att individens värden och egenskaper följer gruppens för att möjliggöra ett medlemskap (Thornberg, 2013: 152-153; Croghan et. al 2007: 475). Då vi enligt den sociala identitetsteorin identifierar oss utifrån en grupp skapas också lätt stereotypa idéer om de andra, omkringliggande grupperna. Detta kan leda till konflikter mellan grupper i samhället, men kan även drabba enskilda individer. En individ som inte anpassar sig till gruppen och följer dess normer och värden kan uppfattas som avvikande. Detta blir särskilt aktuellt om individen på något sätt ”ifrågasätter” värden som fungerar som en stark identitetsmarkör för gruppen i stort. Risken är då att gruppen betraktar en individ som avvikande och avvisar denne som ett sätt att behålla sin gruppidentitet. I skolans värld kan därför den sociala identitetsteorin i vissa fall fungera som en förklaring till mobbing och social inkludering och exkludering (Thornberg, 2013: 135-143).

”I många grupper finns ett tryck mot likhet eller konformitet i t.ex. åsikter, klädsel, värderingar, beteenden, musiksmak etc.” (Thornberg, 2013:124).

Enligt Thornberg finns det flera anledningar till att individen följer majoritetens åsikter, stil, smak osv. i en grupp, även om denne hellre skulle ha valt något annat. Vår vardag blir enklare för oss och det är lättare att samarbeta om gruppen håller sig någorlunda likriktad och vi inte särskiljer oss från den. Det kan också vara så att vi upplever oss tvingade att hålla samman en grupp gentemot ett yttre hot eller identifierar oss med gruppen och av den anledningen följer gruppens normer. I det fall då gruppens värden och normer står för något som kan sägas vara positivt, exempelvis inkludering, acceptans och att värna om andra människor, är detta positivt. I vissa fall leder trycket på konformitet dock till att negativa normer planteras i en grupp, såsom exkludering(t ex mobbing), fördomar o s v . Om en person, med en från majoritetsgruppen avvikande åsikt, finner socialt stöd på något håll i denna är chansen större att personen känner sig tillfreds med att uttrycka sin åsikt och därmed avviker från den rådande majoritetsnormen(ibid: 124-125).

1.5 . Metod

1.5.1 Metodval

Uppsatsens frågeställningar är fokuserade på ungdomars upplevelser och tankar kring sitt förhållningssätt till konsumtion och den betydelse den har för dem. För att kunna nå tankar och uppfattningar kring konsumtion på ett bra sätt valde jag att använda mig av intervju som metod för insamling av empiri. Genom att på detta sätt använda en kvalitativ metod kunde diskussionen kring ämnet bli mer djupgående och det gavs också en möjlighet att föra ett samtal kring ungdomarnas uppfattningar i ämnet. Det gav dem även en ökad möjlighet att förklara sina åsikter och tankar än vad som varit fallet vid en kvantitativ undersökning.

”Samtalsintervjuer ger goda möjligheter att registrera svar som är oväntade. En av de stora poängerna är också möjligheten till uppföljningar.” (Esaiasson m.fl. 2012:251)

Detta är de främsta fördelarna med intervju som metod och det passade bra för det syftet jag hade i studien, nämligen att få en förståelse kring bakomliggande tankar och resonemang hos ungdomarna. Det finns givetvis även nackdelar med att använda en kvalitativ metod i undersökningar. En risk som alltid föreligger vid en intervju är att informanten har möjlighet att anpassa sitt svar till vad denne tror förväntas vara det mest önskvärda svaret. Vid tolkningen av informanternas svar bör man också vara medveten om att det alltid sker utifrån en förförståelse från den som tolkar och att detta kan påverka hur man betraktar de svar man fått.

På grund av begränsad tid, men också på undersökningens karaktär av att få reda på ungdomarnas uppfattningar kring ämnet, genomfördes en mindre mängd intervjuer. Vid respondentintervjuer, vilka syftar till att just komma åt intervjupersonernas egna tankar och föreställningar, är det att föredra att genomföra dessa med personer som man inte är bekant med sedan tidigare (ibid; 228-230,259).

På grund av tidsbrist utsågs intervjupersonerna genom ett bekvämlighetsurval (ibid: 2012:188). Jag valde att gå genom en tidigare arbetsplats där ungdomar under sitt sista år på gymnasiet har möjlighet att utföra sitt projektarbete. Ett bekvämlighetsurval minskar ofta en studies generaliserbarhet. I detta fall utgjorde dock ungdomarnas egenskap av att vara gymnasieelever i samma ålder till viss del ändå en urvalsram.

Studien baserades i detta fall enbart på intervjuer, men det hade med fördel kunnat kombineras med även en statistisk undersökning i exempelvis enkätform. Det skulle i ett större arbete vara intressant att på detta vis utöka undersökningen för att nå en bredare mängd informanter och därmed fått ett större spektra i frågan. En sådan större undersökning hade även ökat generaliserbarheten.

Reliabiliteten i en studie har att göra med hur tillförlitlig denna är, det vill säga om intervjupersonernas svar är konstanta eller om de kommer att förändras om exempelvis någon annan utför intervjun. Vid en kvalitativ studie, till skillnad från en kvantitativ, är vi ofta intresserade av bakomliggande tankar, resonemang och processer hos de vi intervjuar. Reliabilitetsbegreppet blir därför vid denna typ av studie lite annorlunda och svårare att uppfylla om vi ser det ur perspektivet av en kvantitativ metod. Det finns dock sätt att öka reliabiliteten i en intervjusituation. I en strävan mot detta att följde intervjuerna en mall med frågor, vilka alla togs upp med

samtliga informanter. I vissa fall gjordes avstickare från mallen i form av frågor med avsikt att förtydliga eller på grund av intressanta kommentarer från informanten. I en intervjusituation är detta svårt att undvika och kan i vissa fall snarare ses som en fördel då vi vill åt just informantens resonemang kring frågan (Kvale & Brinkman, 2009: 263-264). I studien spelades majoriteten av intervjuerna in och transkriberades i sin helhet. I två fall skedde missöden med inspelningsutrustningen vilket gjorde att svaren istället fick skrivas ned direkt efter intervjun och detta kan då sägas minska reliabiliteten i studien något.

Intervjumallen fungerade även som ett medel i strävan mot en god validitet, det vill säga att studien undersöker det den säger sig undersöka (Esaiasson 2012:63). Frågorna i mallen utformades utefter studiens syfte och de svar som söktes. I frågorna som ställdes till intervjupersonerna användes begreppet *shopping*. Det mer teoretiskt klingande begreppet *konsumtion* är dock det som beskriver fenomenet i teoridelen. Detta val kan ifrågasättas då de båda begreppen säkerligen kan innebära olika saker för olika personer. Det är därför möjligt att hävda att studiens resultat skulle ha kunnat se annorlunda ut om till exempel *konsumtion* använts i de frågor som ställdes till ungdomarna. Jag valde dock att använda begreppet konsumtion i den teoretiska delen av arbetet och avser då konsumtion på det sätt som ungdomarna tolkade in i begreppet shopping.

1.5.2 Tillvägagångssätt

Jag genomförde sex stycken intervjuer med ungdomar i gymnasieålder. Intervjuerna var fördelade på tre tjejer och tre killar, och de gick alla tredje året på gymnasieprogram inriktade mot antingen naturvetenskap eller teknik.

Innan intervjuerna genomfördes sammanställdes en intervjuguide för att alla intervjuer skulle baseras på samma frågor och innehålla en röd tråd, samt att det skulle underlätta för kommande analys av de svar som erhöles. De flesta intervjuer spelades in. Detta underlättade intervjusituationen då jag som intervjuande person hade möjlighet att vara mer närvarande och flexibel och det kommande arbetet med sammanställning av svar blev mer exakt. Att spela in intervjuerna ökade också informationens reliabilitet. I de fall då intervjuerna spelades in var intervjupersonerna informerade om detta och hade godkänt inspelningen. Den ursprungliga tanken var att spela in alla intervjuer. Efter två intervjuer upptäcktes dock att ett tekniskt misstag vilket ledde till att de istället fick skrivas ned. Upptäckten skedde snabbt efter att

intervjuerna genomförts och ihågkomsten var relativt god. Dock blev informationen ofrånkomligt inte lika exakt som i de resterande fyra intervjuerna.

Efter genomförandet av intervjuerna transkriberades samtliga inspelade intervjuer i sin helhet, detta för att göra dem mer överskådliga och underlätta analysarbetet. De intervjuer som inte spelats in skrevs rent.

Analysarbetet började med en tematisering och sammanfattning av frågor och svar. I sammanfattningen sammanställdes svaren i korthet från samtliga intervjuer, fråga för fråga. Betydande citat lyftes fram och även egna reflektioner om koppling till teori noterades. Sammanställningen utgjorde en god översikt över tydliga drag av samstämmighet, eller en avsaknad av detta, i svaren.

1.5.3 Etiska hänsynstaganden

Jag har under intervjuerna och kring arbetet med dem använt mig av Vetenskapsrådets(2002) forskningsetiska principer för att i största mån undvika de problem som kan uppstå kring en intervjusituation. De forskningsetiska principerna är indelade i fyra delar; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa har till största del uppfyllts på så sätt att informanterna var väl informerade om vem jag som genomförde studien var och vilket syfte denna hade. De har fått veta att deras deltagande var frivilligt och att de kunde avbryta sin medverkan. Ingen av informanterna var under 15 år och vårdnadshavares samtycke var i detta fall inte nödvändigt. Enligt konfidentialitetskravet gavs också information om att de i det färdigställda arbetet skulle anonymiseras. Deltagarnas svar och de inspelningar som gjorts förvaras även på ett sådant sätt att det inte är tillgängligt för obehöriga och nyttjas enbart i forskningsarbetets syfte.

2. Resultat

Nedan redovisas resultatet av de genomförda intervjuerna. Resultatet diskuteras och analyseras löpande.

2.1 Vilken betydelse lägger ungdomarna i sin egen konsumtion och hur används den som identitetsmarkör?

2.1.1 Vad är shopping?

”Dataspel och sånt är inte riktig shopping. Det har man redan kollat upp vad man ska ha.” Så svarar Daniel på frågan om vad shopping innebär för honom, och hans svar går igen hos flera av de andra ungdomarna. Varken Siri eller Simon likställer inköp av teknik med begreppet shopping. Daniel menar att dataspel är en sådan vara som han redan valt ut innan han inhandlar den, vilket indikerar en uppfattning om att shopping innebär en spontan handling. Amanda håller med om detta när hon beskriver sitt shoppingbeteende som inköp av smågrejer ett par gånger i veckan. Något de alla identifierar som shopping är inköp av kläder och även andra yttre attribut såsom skor och accessoarer nämns. Siri håller med om denna definition men funderar ändå vidare, vid frågan om hur mycket pengar hon spenderar på sina inköp, på var man ska dra gränsen för begreppet.

För intervjuens kommande frågor kändes det viktigt att få ett begrepp om ungdomarnas uppfattning kring vad shopping är. Det rådde överlag en samstämmighet i gruppen där framförallt kläder och spontaninköp betraktades som shopping. Varor som varit planerade ett tag föll utanför det som de spontant tänkte på som shopping. Det lyftes ändå en tanke på att det finns svårigheter med att dra en gräns för begreppet shopping. Svaren liknar den särskiljning mellan behovsbaserad och nöjesbaserad konsumtion som tidigare forskning kommit fram till, samt svårigheterna kring att dra en gräns för begreppets innebörd (Ekström 2011:45-49).

2.1.2 Är det viktigt?

Både Karl och Daniel upplever att shopping är viktigt för dem. De bryr sig om kläder och att klä sig snyggt och vill gärna köpa nya saker emellanåt. Daniel är medveten om att han köper mer än vad han egentligen behöver och resonerar kring olika sidor av shoppingen:

Det är klart att det inte är bra för miljön och ekonomin och så, men man vill ju shoppa. Man vet det, men man tänker på sig själv. Man köper sånt man behöver, men mer. Kläder har ju de flesta egentligen, men man vill ändå ha nytt och förnya sig. Man köper ändå.

Daniels resonemang påminner en del om de aspekter som Bauman lyfter kring det konsumerande samhällets karaktär. Genom att varorna följer mode och trender kommer många av dem att efter en tid att kännas inkompatibla med vårt subjekt och den bild av oss själva som vi önskar visa för vår omgivning (Bauman, 2007: 28). Ett par av de andra upplever dock inte att shoppingen är en lika viktig del i deras vardag som Karl och Daniel tycks anse. Flera av dem ser i det fallet shopping som en aktivitet, en utflykt på stan, och det tycks vara detta de inte önskar sig. ”Alltså shopping, själva shoppingstunden betyder ingenting för mig. Jag tycker inte det är kul liksom.”. Däremot uppskattar de alla förnyelse och kan känna en glädje i att få nya saker, även om man har fått ta över plaggen från någon man känner. De flesta av intervjupersonerna talar i termer av ”nytt och fräscht” och det tycks vara en viktig komponent att känna att man inte ”går i gamla grejer”. Siri menar att hon inte alltid lägger så stor vikt vid modet, då hon en stor del av sin tid bär träningskläder och upplever det inte alltid som så viktigt att hänga med, även om hon samtidigt menar att det är roligt att hänga med till viss del. I intervjupersonernas resonemang finns det likheter med Baumans teori kring konsumtionssamhället och dess behov av förnyelse. De upplever att vissa varor efter en tid känns förlegade och ofräscha, och det är lätt dra linjer mellan detta och modevärldens trender som, enligt Bauman, är designat för att uppleva just detta för att tvinga fram ytterligare konsumtion (ibid:28). Ur Simmels perspektiv kan det istället ha att göra med det mänskliga behovet av förändring. Det varierande klädmodet blir då en lösning som ligger nära till hands. Genom modet kan vi på ett ofarligt sätt få till stånd en förändring, utan att riskera att förändras så pass mycket att vi på ett, för oss själva, negativt sätt särskiljer oss från gruppen (Dahlgren & Starrin 2004:84). I exempelvis Siris resonemang finner vi dock ett visst ointresse för trender och hon särskiljer sig här ifrån ett par av de andra ungdomarna. Detta skulle kunna bero på att hon identifierar sig med sin träning och därför inte upplever några problem med att ställa sig vid sidan av hennes vänners beteende kring shopping.

2.1.3 De bra och de dåliga köpen

I Baumans bild av samhället ingår konsumtionen som ett löfte om den ständiga nystarten. Denna konsumtion är byggd på förändring och kräver därför att vi ständigt uppdaterar oss. De köp vi gjort känns efter en tid förlegade och vi kan också uppleva oss ha gjort fel val i våra köp, något som ett par hade erfarenhet av. Både Daniel och Karl berättar till exempel att de köpt tröjor som enbart blev hängande oanvända i garderoben. På frågan om varför tröjan ändå köptes svarar Karl att den kändes bra i affären. Simon menar att man kan köpa något som man känner sig lite osäker på, men om man får positiv bekräftelse från omgivningen så brukar det kännas bättre och man omvärderar känslan inför plagget. Detta visar på individens beroende av omgivningens reaktioner för att stärka självkänslan. Enligt Simmels (Dahlgren & Starrin 2004:84) idé om ägodelars anknytning till roller och god självkänsla skulle detta tala för att Simon skulle kunna införskaffa fler, liknande, plagg i framtiden då bekräftelsen han fick på det första var god. Det är dock inget som går att ge ett tydligt svar på i en studie likt denna, utan skulle snarare kunna fungera som en grund till vidare studier.

Johanna och Amanda har båda gjort köp som de ångrar och det gäller i båda fall plagg som efter köpen inte blev använda. Johanna menar att hon i de fallen ofta är för lat för att lämna tillbaka plagget, även om hon påtalar att det är slöseri med pengar. Att hon köper det från första början menar hon ibland beror på ett rent köpbehov. ”..alltså intalar sig själv att man vill ha bara för att köpa typ.”.

Vid frågan om de gjort köp som de upplever sig nöjda med uppger Amanda och Johanna båda varor som har haft en längre hållbarhet eller upplevs som behövliga. Johanna nämner sin nya mobiltelefon som ett bra köp, då den gamla var dålig och hon dessutom betalade för den nya telefonen på egen hand. Daniel är inne på ett liknande spår: ”Min dator! Den kostade mycket men är något man har länge. Det känns som en investering.”. De varor som ungdomarna nämner är de varor som de tidigare inte betraktat som ingående under kategorin ”shopping” eller lustfyllda inköp.

Ungdomarna har inför dessa köp ett mer långsiktigt perspektiv, vilket skiljer sig från Baumans samhällsteori. Inför det de betraktar som långsiktiga köp eller köp som de själva planerat och sparat ihop till knyter de an en känsla av stolthet. Detta skulle möjligen kunna ha att göra med att ungdomarna närmar sig vuxenvärlden och att kunna känna att man till viss del klarar sig själv därför är av betydelse för dem. Det

skulle i så fall lyfta en annan aspekt än de som Bauman resonerar kring då han diskuterar konsumtionssamhället.

I diskussionen om bra och dåliga köp skiljer sig Siri något från de andra.

Jag köpte en tröja en gång, den gick sönder andra gången, men den tyckte jag var jättefin, och jag hade verkligen letat efter en sån tröja jättelänge. Och så hittade jag den och så gick den sönder andra gången jag använde den/.../den var jag riktigt nöjd med.

På frågan om hon gjort något köp som hon ångrar svarar Siri:

Det var ett tag som jag tyckte det var kul att ha lite större fötter för jag har ganska små fötter, så då köpte jag 37:or, och jag har bara 36 typ, så de blev för stora till slut, för de tøjde sig litegrann/.../så det var ett litet felköp kanske.

Siris inställning till sina inköp kan mycket väl ha att göra med att hon på detta sätt testat identitet och prövar och omprövar denna, vilket till exempel Bauman menar att vi gör i ett konsumtionsbaserat samhälle. Det kan också vara så att inköpet av tröjan som snabbt gick sönder, men trots detta kvalade in som ett favoritköp, på något sätt starkt relaterat till en identitet och en roll som är av extra betydelse för Siri (Kleine et al.1993: 222-225). Hon är då benägen att värdesätta detta mer och behåller känslan av att vara nöjd med inköpet.

2.1.4 Varför vill man ha vissa grejer?

Simon menar att status troligen är en viktig anledning till varför man vill shoppa och skaffa sig nya saker. Han menar att det har blivit en statusfaktor att kunna visa upp nya kläder och annat inför sina kamrater och tror också att främst tjejer ger varandra bekräftelse i de nya köpen. Han tror dock att killarna lägger minst lika mycket pengar på att köpa nya saker, av samma anledning som han menar att tjejerna gör. Även Johanna och Siri menar att man gärna köper nya saker för att kunna "hänga med" och inte känns sig utanför i sina klädval. Enligt Johanna är vi mycket influerade av modevärlden i Sverige, och vi omges av bloggar och TV-serier som handlar om mode. Den teknologi vi har i vårt samhälle gör det hela väldigt lättillgängligt och då blir man influerad till att följa strömmen. De som inte följer modet vill ändå se fräscha ut på sitt sätt menar hon. Johanna menar att risken som följer av att inte följa modet eventuellt skulle kunna vara att andra människor placerar en i ett fack utefter

vad man har på sig. Enligt Bauman ökar kravet på att vara ”rätt” och passa in i det konsumtionsbaserade samhället. Han menar också att vi gärna konsumerar på ett sådant sätt att vi inte alltför mycket skiljer oss från majoriteten, just av rädsla för att hamna utanför och bli placerade i ett fack (Bauman 2007: 62-66). Ungdomarnas svar tycks i det här fallet till viss del bli en bekräftelse på den teorin. Siri resonerar dock annorlunda. ”Jag väljer själv sånt som jag tycker är snyggt och struntar fullkomligt i vad andra tycker liksom.” Siris kommentar kan ses som ett tecken på att olika aspekter är intressanta att titta på när man undersöker konsumtionsmönster. Hon låter självsäker i sitt uttalande och tycks inte vara trendkänslig på samma sätt som flera av de andra ungdomarna.

Karl och Daniel menar istället att man genom att köpa nya saker samtidigt visar upp sin stil. ”Man vill ha efter sin stil. Man visar ändå lite vem man är genom kläderna. Det speglar en själv.”. Karl lyfter här tanken kring yttre attribut för att visa på en identitet. Genom att klä sig på ett specifikt sätt betonas en identitet eller en roll och enligt Kleine et al (1993: 222-225) konsumerar vi för att skapa oss själva och vår identitet, något som de båda pojkarna är inne på i sitt resonemang.

2.2. Vilka effekter upplever/tror ungdomarna att konsumtion får för inkludering och exkludering i skolan?

2.2.1 Den egna skolan

En stor del av sin vardag tillbringar intervjupersonerna i studien inom skolans fyra väggar. De anser alla att stämningen på skolan gällande vikten av att köpa nytt och vara uppdaterad är avslappnad. Amanda och Siri säger att det nog kan bero på att deras skola är relativt stor och består av en mix av olika linjer. Siri säger till exempel att estetlinjen på skolan kan vara lite annorlunda och ha en annan stil, men att stämningen är tillåtande och ingen bryr sig nämnvärt om detta.

De jämför medvetet eller omedvetet sin skola med andra när de hävdar att deras skola är avslappnad i sin attityd till konsumtion. Daniel jämför med sin brors skola som han, något motvilligt då han inte gärna talar i termer av klass, benämner som högre klass. Hans bror har ständigt ett behov av att köpa nya kläder och dyra märken, något som Daniel ser som annorlunda i relation till sin egen skolmiljö. Även Amanda

upplever att andra skolor än den egna tycks ha en större press på att följa majoritetens val i mode:

Jag vet ju mina kompisars skolor och andra skolor där man verkligen ser när man kommer in att den här stilen är den som alla följer nu, eller man ser såhär jättemånga som har likadana kläder.

Enligt Thornberg(2013: 124-125) hjälper en likriktning i gruppen till vid samarbete och sammanhållning. Detta kan till exempel ske genom klädval. Amanda och Daniel tycker sig se en större likriktning på andra skolor än den egna. Deras egen skola består av så många olika linjer och typer av människor, vilket de tyck anse leda till att stämningen blir mer avslappnad. Detta utesluter dock inte att även deras skolor innehåller grupperingar. Som exempel nämns estetlinjen som något avvikande, men ändå accepterad. Trots att majoritetsnormen på skolan upplevs som tillåtande och avslappnad finns det då alltså ändå grupper som anses avvika från denna. Att den högre grad av differentiering på intervjupersonernas skolor, i kontrast till de skolor de jämför med, tycks vara högre kan bero på att det finns ett större socialt stöd att avvika från majoritetsnormen där. Om det finns ett socialt stöd och likasinnade individer i en miljö ökar chansen att en person känner sig trygg och tillfreds med att uttrycka sina åsikter, sin stil osv. Möjligen finns inte detta stöd på samma sätt på de skolor som ungdomarna använder som jämförelseobjekt.

2.2.2 Kan man ha på sig vad som helst?

Flera av dem menar att det känns okej att gå klädd som man känner för, till viss del på grund av den goda och avslappnade stämningen på skolan. Några lyfter dock även en annan aspekt och antyder att det ändå finns ramar som det kan vara önskvärt att hålla sig inom. Karl säger att man kanske inte går fram och pratar med vem som helst, beroende på vad de har på sig : ”för några år sedan var det inne med det här mörka, emo. De går man kanske inte fram till och pratar. Det blir lite att man visar hur man mår genom kläderna, och det blev som att de skulle må dåligt och skada sig och så.” Simon och Siri menar att man måste vara stark i sig själv för att våga klä sig på ett sätt som inte följer normen. Man kan inte ha på sig vad som helst utan att få kommentarer menar de, och man får vara beredd på blickar från omgivningen. Folk tittar på någon som är utanför ramen, men om man tycker att det är snyggt så kanske man klarar av det säger Siri.

”Kan man inte ta kommentarer så kan man ju inte sätta på sig vad som helst, så då får man skylla sig själv typ, känner jag lite.” (Johanna)

I Johannas och de andras kommentarer och diskussion skymtar en tanke om att det är du själv som bär ansvaret för att inte sticka ut för mycket och hålla sig inom ramen. Eventuella kommentarer från omgivningen är samtidigt något som man bör förvänta sig om man väljer att lämna majoritetsströmmen. Johanna säger att det gäller att hålla sig inom ramen och i annat fall vara beredd på kommentarer, vilket kan ses som en form av repressalie från majoritetsgruppen, föranlett av avvikelsen. I deras reflektioner kring ämnet uttrycks en tanke om att den avvikande får ”skylla sig själv” och den enskilde bär därmed själv ansvaret för de ”straff” denne eventuellt får utstå som följd

Enligt den sociala identitetsteorin kan en individ som väljer att inte anpassa sig till gruppen den tillhör, eller förväntas tillhöra, uppfattas som avvikande av de andra i gruppen. (Thornberg 2013: 135-143) . Ur ett emotionssociologiskt perspektiv kan ett sådant synsätt väcka känslor av skam hos den som avviker. Individen kan uppleva att förlusten av gruppens fulla stöd är dennes eget fel. Skammen kan vara sammankopplad med en rädsla för att förlora status och position i gruppen (Dahlgren & Starrin 2004:24). Att en person som avviker från gruppen sägs behöva ett starkt och självständigt subjekt, och ett gott självförtroende, styrker påståendet att en avvikelse innehåller ett potentiellt hot om uteslutning och ”straff” från gruppen. Skammen fungerar här som en markör för var gruppens gräns går.

De flesta av intervjupersonerna har inte själva känt sig utanför eller avvikande på grund av ett klädval. Johanna har upplevt sig vara alltför uppklädd eller nedklädd på exempelvis en fest, men det har i det fallet inte handlat om något felköp. Siri har dock uttalat känt sig ”fel”. Hon upplevde till en början, innan hon gick hemifrån, att klädvalet var snyggt. Denna upplevelse förändrades när hon lämnade hemmet och det kändes plötsligt inte alls som hennes stil utan istället helt fel.

Att Siri först trivdes med sitt val och sedan upplevde det som felaktigt kan ha att göra med en förändrad kontext. Vi besitter alla olika typer av roller och vårt agerande går hand i hand med den norm som ligger i den roll som är mest aktuell för stunden(Kleine 1993: 222-225). Olika kontexter kan därför förväntas aktualisera olika typer av roller och beteenden. Dessa betonar samtidigt olika typer av stilar och ägodelar. I Siris fall skulle det, ur Kleines perspektiv, kunna ha att göra med ett

kontextbyte vilket gjort att den stil som kändes mycket bra hemma, känns inaktuell och felaktig på plats i skolan där en annan roll i hennes identitet betonas starkare.

2.2.3 Skolan och den uppdaterade

Tidigare har ungdomarna menat att trots att skolorna de går på upplevs som öppna och tillåtande krävs det ett visst mått av styrka och ett gott självförtroende för att följa en stil som avviker från majoritetens. Märks det då i skolan om en person inte brukar ha nya saker och vara uppdaterad, och får det någon effekt på vilket bemötande man får från personer i omgivningen?

De flesta av intervjupersonerna säger sig inte i så stor utsträckning uppmärksamma om andra i skolan är uppdaterade eller ej. Samtidigt säger de att de tillfällen då de faktiskt tänkt på detta brukar det handla om att någon ständigt går i samma kläder, och inte på att någon har en utstickande eller vågad stil.

Till exempel en kille, han har typ samma tröja varje dag, men han är ändå med. Jag har känt honom sen vi var små, så då bryr man sig inte. Hade jag aldrig träffat honom innan hade man kanske inte gått fram och pratat med en gång liksom. (Karl)

Att en person ofta går i samma kläder är inget som de öppet skulle kommentera, men Amanda säger att hon undviker att diskutera shopping med en person som hon uppfattar ofta går i samma kläder för att undvika att göra denne obehaglig. Simon tror att när folk noterar att någon ofta klär sig i samma kläder respekteras detta och menar att de ju kan finnas olika anledningar till detta. Eventuellt är personen i fråga inte intresserad av mode, eller så kan det handla om en brist på ekonomiska medel. Siri anser sig enbart lägga märke till om någon är uppdaterad till viss del, men överlag är det inget hon bryr sig nämnvärt om. Hon tror dock att andra som anser mode vara viktigare än hon själv kan bry sig om detta, till exempel om det är en grupp människor som vill vara ett ”tufft gäng” där det är viktigt att vara uppdaterad, och att detta eventuellt kan märkas i deras bemötande mot en som inte följer gruppens norm.

Gruppen av intervjupersoner visar som helhet upp en acceptans och tolerans inför olikhet hos sina skolkamrater. De är medvetna om att det kan finnas olika orsaker till att någon väljer att inte följa de trender som råder i majoritetssamhället. De gruppemenskaper som skolorna kan sägas utgöra tycks ha positiva

sammanhållningsmekanismer vilka betonar inkludering och acceptans och att följa gruppens normer blir i det här fallet något bra. Huruvida detta verkligen omfattar hela skolan är omöjligt att veta. Ungdomarna upplever sin skolmiljö positivt men tror också att det finns de som får ett förändrat beteende mot personer som de anser avviker från gruppen. I det fallet kan vi tala om en grupp med betoning på negativa normer där ett tryck på konformitet, i syftet att skydda gruppens identitet och gränser, kan få exkludering som konsekvens (Thornberg, 2013: 124-125).

3. Slutsats

Det finns, som tidigare nämnt, en hel del forskning kring konsumtion och dess effekter. Jag fann dock efterfrågningar efter fler studier kring konsumtionens påverkan på individens känsla av inkludering och exkludering i sociala sammanhang. Detta blev ett avstamp för studien och fokus har legat på gymnasieungdomars uppfattningar kring detta kopplat till konsumtionsteori och samtida samhällsteori, det senare främst utifrån Zygmunt Bauman.

Jag ställde frågan om hur ungdomarna betraktar sin egen konsumtion och hur den används som identitetsmarkör. Utifrån de teoretiska utgångspunkter jag använt i studien förutsatte jag i min fråga att den faktiskt skulle spela roll för ungdomarnas identitetsbyggande. Då intervjumaterialet lämnar lite att önska när det gäller mer exakt på vilka sätt de bygger sin identitet genom konsumtion, framkom det ändå att ungdomarna använder sig av yttre attribut för att betona en tillhörighet och identitet. Flera av dem sa sig uppskatta att köpa nya saker för att testa olika stilar och uppdatera sig. Svaren kring synen på shopping som framkom från intervjuerna blev i flera fall en bekräftelse på, främst Baumans, teori kring konsumtionssamhället. Ungdomarnas beteende och syn på shopping bekräftar det föränderliga och trendkänsliga konsumtionssamhället. Ett av studiens kanske mest tydliga och genomgående svar handlade om behovet av att förnya sig för att undvika känslan av att ”gå runt i gamla grejer”.

Det finns dock aspekter i ungdomarnas resonemang som visar på komplexiteten i ämnet och behovet av att använda fler perspektiv i en analys än enbart den som Bauman erbjuder. Ungdomarna har till exempel i vissa fall ett långsiktigt perspektiv på shopping som tycks ha att göra med en känsla av stolthet. Det kan för vidare

studier därför vara intressant att exempelvis se på huruvida detta skulle kunna ha att göra med ungdomarnas känsla av självständighet och inträde i vuxenvärlden. Det är också möjligt att det handlar om någon annan aspekt och fler undersökningar och perspektiv är därför önskvärda.

Den andra frågeställningen i studien behandlade konsumtionens eventuella roll i exkludering och inkludering, med fokus på skolans värld. Ungdomarna upplevde här sina egna skolor som accepterande och avslappnade i stämningen kring konsumtion. De jämförde den egna skolan med andra skolor de kände till, där de kunde se helt andra krav på konformitet i enlighet med till exempel modetrender där då effekten kunde bli en starkare press på eleverna att hänga med i trenden för att passa in. Då de menade att de själva befann sig i en avslappnad miljö framkom ändå att de trodde och ansåg att det krävs ett starkt individuellt subjekt och ett gott självförtroende för att gå sin egen väg stilmässigt. Att besitta den inre styrkan behövdes som ett skydd mot de hot om kommentarer och möjlig exkludering som de menade var en eventuell följd av att våga sticka ut från mängden. Då de menade att de själva undvek denna typ av kommentarer gentemot andra, och snarare poängterade en acceptans för olikheter, skulle det här kunna vara intressant med vidare studier. Det finns en skiljelinje mellan ungdomarnas resonemang kring vad man kan, och nästan bör, förvänta sig då man väljer att avvika från majoriteten, och hur de ser på sitt eget beteende mot dessa personer. Kring det senare fanns snarare ett avståndstagande från denna typ av fördömande och skambeläggning. Ser resonemangen och beteendena annorlunda ut på exempelvis de skolor som ungdomarna betraktade som mer konforma? I flera av de svar som ungdomarna ger går det att dra paralleller till den sociala identitetsteorin, vilket är intressant. Det finns likheter mellan ungdomarnas svar, men också olikheter. Siri skiljer sig till exempel något från resten då hon tycks gå sin egen väg när det gäller att följa, eller snarare inte följa, trender. Hon upplever sig trots detta inte exkluderat från gruppen. Detta kan ha att göra med att gruppen hon ingår i har positiva värderingar och är accepterande, men det är svårt att säga då studiens omfattning inte är större än den är. Ungdomarna jämför sin egen skola med andra skolor, och det skulle därför vara av värde att i ett kommande skede göra en jämförelse mellan olika skolor för att se om ungdomarnas, och särskilt Siris, resonemang kan återfinnas där.

Då intervju som metod ger intressanta, djupa, svar, är det dock svårt att säga något generellt om resultatet. De resultat som framkommit av studien bekräftar till relativt stor del de teorier och den tidigare forskning som nämnts. Denna typ av kvalitativ studie skulle dock med fördel, vilket nämnts tidigare i studien, kunna kombineras med exempelvis en enkätstudie för att ge mer tyngd åt svaren, till exempel hur utbrett behovet av ständig förnyelse är och om det är viktigt att följa trender i skolan.

3. 1 Betydelse för lärarprofessionen

Att arbeta som lärare innebär att man kommer att arbeta professionellt med att leda och arbeta i grupper. Alla som arbetat inom eller varit på besök i skolans verksamhet vet att detta inte alltid är lätt att hantera. Elevgrupper kan ofta fungera mycket bra tillsammans, men ibland är gruppdynamiken svårare att hantera, vilket också ofta påverkar undervisningsverksamheten och möjligheten till gott samarbete mellan eleverna. Jag skulle därför vilja hävda att en medvetenhet och viss kunskap om vilka mekanismer och mönster som kan finnas i grupper är positivt att ha som lärare. Det är viktigt att sträva mot att skapa ett accepterande och öppet gruppklimat i skolan så att elever, och även kollegor, känner sig trygga att uttrycka åsikter och känslor. Det är också viktigt att kunna se bakomliggande orsaker de gånger klimatet drar och ett sämre håll för att lättare kunna finna en bra lösning.

Människan dras ofta till likhet och det är inte underligt att samhället av denna anledning innehåller olika grupper, vilka binds samman av exempelvis ett gemensamt intresse. Vissa människor trivs bättre tillsammans än andra, och så även i skolan. Detta är naturligt och inte av ondo, men det kan förvandlas till något negativt om elever upplever en press att rätta in sig i ledet av rädsla för replessarier och hot om utanförskap från andra elever (Thornberg, 2013: 124-125). Det är vår uppgift som lärare att sträva efter att motverka detta och skapa en miljö i skolan där alla elever kan få må bra.

Att sträva efter ett öppet och tryggt klimat i klassrummet och i gruppen kan även hjälpa läraren i sin relation till elevgruppen och i att få dess respekt.

..deras villighet att acceptera lärarens auktoritet hängde samman med att lärare lyssnade på dem, skapade ett öppet, tryggt och rättvist klassrumsklimat, uppmuntrade eleverna i deras lärande, initierade goda

och samarbetsorienterade relationer med dem och uppträdde som rättvisa, resonabla och förstående ledare (Thornberg, 2013: 119).

Den här uppsatsen fokuserar på en del av helheten genom att diskutera de yttre attributens betydelse för elevernas bemötande mot varandra.

Referenser

- Bauman, Zygmunt (2007) *Konsumtionsliv*. Bokförlaget Daidalos AB. Göteborg
- Croghan, R; Griffin, C; Hunter, J & Phoenix, A. (2007) "Style failure: Consumption, Identity and Social Exclusion" *Journal of Youth Studies*, 9:4, 463-478.
- Dahlgren, Lars & Starrin, Bengt (2004) *Emotioner, vardagsliv & samhälle: en introduktion till emotionssociologi*. Liber. Malmö
- Ekström, M. Karin (2011) *Unga konsumenter – utsatta och kapabla*. Konsumentverket
- Esaiasson, Peter m.fl. (2012) . *Metodpraktikan*. Nordstedts Juridik AB. Stockholm
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. 2002. Vetenskapsrådet. Elektroniskt tillgänglig:
http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf (260514)
- Johansson, Barbro. (2006) *Unga konsumenter. En forskningsstudie av satsningen "Undomars arbete med konsumentfrågor. Kund(d)skap är makt*. CFK-rapport, 2006:02. Göteborg
- Kaijser, Lars. & Östberg, Jacob. (2010) *Konsumtion*. Malmö: Liber AB
- Kleine, E. Robert; Kleine, S. Susan & Kernan, B. Jerome (1993) "Mundane Consumption and the Self: A Social-Identity Perspective" *Journal of Consumer Psychology*, 2(3), 209-235.
- Kvale, Steinar m.fl. 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur. Lund
- Stets, E. Jan & Burke, J. Peter (2000) "Intentity theory and Social Identity Theory" *Social Psychology Quarterly*, No.3, 224-237.
- Thornberg, Robert (2013) *Det sociala livet i skolan*. Liber AB. Stockholm

Bilagor

Intervjuguide

Bakgrund

Ålder

Kön

Vad arbetar dina föräldrar med?

Är dina föräldrar födda i Sverige eller utomlands?

Vilket gymnasieprogram går du på?

Shopping

När du tänker på shopping, vad tänker du på då?

Hur mycket shoppar du?

- Hur ofta?
- För hur mycket pengar?

Finns det saker som du inte köper som dina föräldrar köper istället?

Vad shoppar du?

- Vad tycker du är roligt att köpa?
- Vad tycker du är tråkigt att köpa?

Är shopping viktigt för dig?

- Om inte, varför känns det inte viktigt? (politik, miljö, ekonomi..?) Känns all typ av shopping ointressant?
- Om, på vilket sätt? Vilken typ av shopping?

Är det viktigt att kunna köpa nytt ibland?

Har du upplevt någon situation där du velat köpa något men inte haft pengar till det?

Hur löser du en sådan situation?

(sparar pengar, glömmer bort det, hittar något annat?)

Varför vill man/du shoppa? Varför vill du ha just vissa grejer?

Har du köpt något någon gång som du är extra nöjd med och stolt över?

Har du köpt något du ångrar? Hur kommer det sig att du ångrade köpet?

Shopping och skolan

Hur upplever du din skola om du jämför med andra skolor? Känns det som att det är viktigt att köpa nytt och vara uppdaterad?

Diskuterar ni shopping i skolan? Kommenterar ni tex på varandras saker?

Hur känns det med de som du brukar umgås med, brukar ni försöka vara uppdaterade?

Hur känns det i klassen? Känns det som att man behöver vara uppdaterad? På vilket sätt?

Kan man gå klädd hursomhelst?

Ja – vad tror du det beror på?

Nej – Kan du berätta om någon situation där det blir tydligt?

Har det hänt någon gång att du känt dig utanför/konstig osv för att du haft fel kläder?

- Kan du berätta om hur det var?

Märks det i skolan om en person inte brukar ha nya grejer och vara uppdaterad?

- Hur märks det?

- Hur brukar andra i skolan vara mot den personen? Spelar det roll?